

ביאורים בענינים שונים

א

טוֹר ושו"ע אבע"ז סי' ט' והוא מש"ס יבמות ס"ד ע"ב, ניסת לראשון זמת לשני ומת לשלישי לא תינשא וכו' לרבי בתרי זימני הוי חזקה ולרשב"ג בתלתא זימני. ואם עבר וגשא ע"ז יש מחלוקת הפוסקים. לשיטת הרמב"ם אם קידש יכנוס, דמאן דלא קפיד לא קפדינן בהדיה. ולשאר פוסקים הבי"ד כופין אותו שיגרשה עיי"ש. והנה רבינו הגר"א שם אות ב' מביא ראיה לשיטת הרמב"ם דבדיעבד שפיר דמי מש"ס סוטה י' ע"ב מיהודה שכנס את תמר בטעות וכתיב "ולא יסף" ואמרו חז"ל "ולא פסק", אעפ"י שנתארמלה ב' פעמים מער ואונן ומ"מ לא פסק, ש"מ דבדיעבד אין קפידא.

והנה כדי לתרץ שיטות רוב הפוסקים דס"ל דגם בדיעבד כופין, יש לומר עפ"י סברת הריב"ש הובא בב"י ובהג"ה ס"א דהיכא שיש דבר או מגפה, יותר יש לנו לתלות מיתת הבעל בסיבה היותר שכיחה מלתלות במזל דידה. ומביא ראיה מש"ס ב"מ ק"ה היכא שיש מכת מדינה תלינן בה יותר מבמזל דיחיד ייעו"ש. ודוגמא לזה מצינו בש"ס חולין נ"א ע"א בבהמה שגוררת רגליה תלינן יותר בשיגרונא דשכיח מבפסוקת חוט השדרה דלא שכיח. ומעתה יש ליישב אמאי לא גירש יהודה לתמר כיון דידעינן דשני בעליה חטאו בשל מוז"ל כדאיתא בש"ס יבמות ל"ד, חטא שחייבים עליה מיתה בידי שמים, א"כ אין לתלות במזל דידה. ויותר מסתבר לתלות מיתתם בחטאם שחייבים ע"ז מיתה ביד"ש.

ולפי"ז נלפעג"ד גם בזמן הזה אם נודע שהבעלים שמתו חטאו בחטאים שחייבים עליהם מיתה ביד"ש או כרת או מיתה בי"ד, יש יותר לתלות סיבת מיתתם בחטאם ולא במזל דידה ואין להאלמנה דין של קטלנית.

ב

חולין ז' ע"ב תוד"ה ויש לו ואינו רוצה, ואיקרו קדושים שמזמין את חברו לאכול אצלו מפני הבושת". וקשה להבין לשון התוס' שתחילתו "ואיקרו" הוא לשון רבים, וסופו "שמזמין את חברו וכו'" הוא בלשון יחיד. ונראה לתרץ עפ"י סברת בעל עקדת יצחק שער עשרים. ייעו"ש שמקשה מה

בין סדום לפילגש בגבעה? חטאם שוה אבל עונשם אינו שוה. דבסדום מצינו גפרית ומלח וכו' ומהפכתה, ובפילגש בגבעה לא מצינו כלום. ייעו"ש בדבריו שמסביר ומחלק בין חטא ציבורי ובין חטא פרטי. בפילגש בגבעה, תורתנו הקדושה היתה שוררת והחטא היה של יחידים שעברו על התורה. אבל בסדום אותן עבירות היו החוק והמשפט של הציבור לכן נגזר עליה מהפכה וכליון, עיי"ש בדבריו הנחמדים. ובזה מובן מדוע יעקב אבינו כשהוכיח את שמעון ולוי על שהשמידו את שכם לא הוכיח אותם על דרך המוסר. לומר להם "האיש האחד יחטא ואת כל העיר תהרוגו", רק הוכיחם מצד הסכנה לומר "ונאספו עלי וכו'". יען כי דאינו כי אחרי ששכם בנו של המלך אנס בת יעקב, המלך אינו מתבייש וקרא לאספה את כל מנהיגי העיר וסיפר להם. ואילו היה המצב המוסרי כדבעי היו היחיד והעוברים מתביישים. וזה סימן מובהק שמצב המוסר הציבורי היה נמוך מאוד מדחזינן שחמור אבי שכם לא התבייש. לכן חייבים ועונשם הוא כליון ושמד. ובזה מובן לשון התוס' מדחזינן שמזמין את חבריו מפני הבושת זהו סימן מובהק שכולם קדושים ומצב המוסרי של הציבור גבוה לכן יש להיחיד בושת ומשתדל למצוא חן בעיני אלקים ואנשים.

ג

גיטין צ' ע"א. "אמר ל"י רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מאי, א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס וכו' כל ימיו בעמוד והחזיר התם הוא דגלי רחמנא אבל הכא מאי דעבד עבד". והקשה הנוב"י מהדו"ת סי' קכ"ט אמאי לא מביא רבא ראייה ממוציא שם רע שהוא קודם בפרשה וגם שם מחויב לקחתה ואסור לגרשה ואם גירשה מחויב להחזירה, ייעו"ש.

ונראה לי לתרץ בס"ד. דלכאורה קשה מנ"ל לרבא לומר דהא דאונס מלמד לכל התורה דמאי דעבד עבד, אדרבא נילף מינה לכל התורה דכל היכא שמגרש שלא כדת מחויב להחזירה כמו באונס? ונראה דקושיא חדא מתורצת בחברתה. דמשום הכי לא יליף רבא ממוצש"ר שהוא קודם בפרשה משום דהיה מקום לדחות ולומר אדרבא נילף מינה דמחויב להחזירה. אבל כיון שהתורה גילתה דעתה גם באונס המאוחר בפרשה דמחויב להחזירה א"כ הוה להו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין כמותו אלא אדרבא מלמדין להיפוך דכל היכא שגירש אפילו שלא כדת תורה מאי דעבד עבד. והנה לכאורה לא שייך לומר כאן הכלל הרגיל של שני כתובים וכו', כיון דצריכין וכל היכא דיש צריכותא אין מקום להכליל דשני כתובים. ועיין ש"ס מכות ט"ו ע"א דיש קולא וחומרא בכל צד. דבמש"ר יש חומרא דלוקה ומשלם. ובאונס שכן עשה מעשה. ולזה העירני אחד מראשי הישיבה הרב הגאון ר' משה אהרן פאלייעוו שליט"א.

אך יש לזמר דהקולות והחומרות דמס' מכות הם רק בעצם העובדות דהוצאת ש"ר או אונס, אבל כאן אנו דנין לא על המעשים בעצמם אלא על מי שגירש נגד הדין תורה שגורה שלא לגרש ובוזא אין כאן קולות וחומרות שבשניהם החטא שוה שגירש כנגד הדין תורה ובוזא שפיר הוי ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין כמותן אלא להיפוך דמאי דעבד עבד. ובוזא מדויק לשון רש"י בד"ה לא מצא וכו' וז"ל, "לבית הליל וגירשה". ולכאורה מאי בעי רש"י למעט? אם למעט ר' עקיבא הלא לר' עקיבא אין צורך לשום טעם לגירושין. אלא ע"כ דרש"י בא למעט בית שמאי, וצ"ע אמאי? ולפי דברינו נ"חא. דהא כל הטעם דאנו למידין לכל התורה דמאי דעבד עבד להיפוך מאונס הוא משום דהוי ב' כתובים הבאים כאחד ומלמדין דבכל מקום הוא להיפוך, כל זה הוא לבית הליל. אבל לבית שמאי, דקאמר רבא בש"ס קידושין מ"ג ע"א "את"ל סבר שמאי ב' כתובים הבאים כאחד מלמדין וכו'", וכל את"ל נקטינן לאמת לפי דרך ההלכה, שפיר אנו למידין ממוש"ר ואונס לכל היכא שמגרש שלא כדת מחויב להחזירה ומשו"ה נזהר רש"י להודיענו דפילפולא דש"ס סובב הולך אליבא דב"ה דוקא, ודו"ק.

ד

אב"ע"ן ס"י י"ג. בפ"ת אות י' מעתיק בשם החכ"צ והישועות יעקב, באשה מומרת שעשו עבודה גט זיכוי ולאח"ז כשחזרה לדת ישראל וקיבלה הגט דמונין הצ"א יום של הבחנה מיום שקיבלה הגט זיכוי ולא משעת כתיבה וזיכוי, והנה בש"ס גיטין י"ח ע"א יש פלוגתא דרב ושמואל, דלרב מונין ירחי הבחנה משעת נתינה ולשמואל מונין משעת כתיבה. הפוסקים מחולקים כמאן הילכתא, והמחבר פוסק כשמואל דמונין משעת כתיבה, והרמ"א פוסק כרב לחומרא דמונין משעת נתינה.

ולפי"ז דינו של החכ"צ והישועות יעקב קשה להבין. דאע"ג דבכל מקום אנו נוהגין כרמ"א מ"מ בנידון דידן יש להקל מטעם ספק ספיקא — ספק דילמא הלכה כהמחבר דמונין משעת כתיבה, ואת"ל הלכה כרמ"א דמונין משעת נתינה, דילמא הזיכוי עושה קבלת השליח כאילו קיבלה היא וכבר היתה שעת נתינה. וכן הס"ס מהתהפכת, חדא דילמא הזיכוי עושה קבלת השליח כנתינה לידה, ואת"ל הזיכוי לא חשיבא כאילו קיבלה היא מ"מ דילמא הלכה כהמחבר דמונין הצ"א יום משעת כתיבה.

והנה שאלה זו מענינת מאוד. דכמה פעמים איתרמי דאשה מונח עבודה גט פטורין ע"י זיכוי זמן מרובה והיא ממאנת לקבל אבל כשיזדמן לה שידוך ויש לה אפשרות להתנסבא, הבעל או הוריו דורשים שיהיה לה ג"פ כדמו"י. ועתה אם כשתבוא לקבל הגט וההיתר להנשא היה תיכף ומיד לאחר ספירת

ז' ימי נקיים אז היא באפשרות להציל בת ישראל מאיסור אשת איש ומהרבות ממזרים בישראל. אבל כשנאמר להזוג שיש להם להמתין צ"א יום מזמן שתקבל הגט או ברוגזא יעזבו את הגט מונח והזוג יתנסבו ויתנהגו בחיים של עון ופשע וריבוי ממזרות. על כן אמרתי אחפש ואבקש בין רבותינו הפוסקים האחרונים אולי אמצא מקום לקולא.

והנה בש"ס יבמות קי"ח ע"ב "בעי מיניה רבא מר' נחמן המזכה גט לאשתו במקום יבם וכו' ואמר ר"ל טב למיתב טן דו וכו'", ועיין בטור אבע"ז וב"י סוף סימן ק"מ דשיטת הרבה פוסקים דנפשטא האיבעיא דאין אשה אפי' במקום יבם או קטטה מתרצית לגירושין. והרבה פוסקים ס"ל דענין זיכוי הוא איבעיא דלא איפשטא והוי ספק אם זיכוי חשיבא קבלה שלה או לא. ואחר זה קמיפלגי אחרונים והם החליטו הא דאמרינן אין זיכוי כקבלה, או זיכוי הוא רק ספק קבלה, הנ"מ ביבם, בקטטה או במוכה שחין, אבל באם הוא מומר או היבם או היא מומרת אין ספק דזיכוי חשוב כקבלתה. וכמעט רוב הפוסקים האחרונים מסכימים לזה. ורק בנאסרת יש מחמירין (עיין בשו"ע אבע"ז סי' ק"מ ס"ה ובבאה"ט אות ב' ובפ"ת אות ח'). וגם יש קצת אחרונים דחשו לשיטת הרי"ף (גיטין י"ג ע"א) דכל ענין זיכוי הוא רק שלא יוכל הבעל לחזור בו אבל האשה אינה מתגרשת עד שתקבל הגט — והחכ"צ הוא אחד מהם. אבל רובא דרובא של האחרונים ס"ל דשיטת הרי"ף הוא דעת יחיד. ובוה מובן פסקו של החכ"צ דלשיטתו דחייש לשיטת הרי"ף דבשום אופן זיכוי אינו כקבלה א"כ אין כאן ס"ס. אבל לפי שיטת רוב האחרונים דלא חיישי לשיטת הרי"ף וס"ל דאם יש זיכוי יש ג"כ קבלה, הוי שפיר ס"ס ויש להתיר לה למנות הצ"א יום מיום הזיכוי רק שתמנה ז' ימי נקיים לקדושה ולטהרה.